

Asia: VN/14348/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne asiakasmaksuasetuksen muutoksista

Vammaisfoorumin lausunto luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta

Vastaanottaja: Sosiaali- ja terveysministeriö

Asia: VN/14348/2024

Ajankohta: 9.8.2024

Vammaisfoorumi on 28 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

Kiitämme lausuntopyyntöä.

Vammaisfoorumi on erittäin huolissaan tehdystä esityksestä ja pitää ehdotettuja korotuksia kohtuuttomina. Perustelumuistion mukaan asiakasmaksuasetuksen mukaisia maksuja ehdotetaan korotettavaksi niin, että perusterveydenhuollon maksujen enimmäismääriä korotettaisiin pääsääntöisesti 22,5 prosentilla ja erikoissairaanhoidon maksujen enimmäismääriä pääsääntöisesti 45 prosentilla. Lyhytaikaisen laitoshoidon ja päivä- ja yöhoidon maksujen enimmäismääriä ehdotetaan korotettavaksi sekä perusterveydenhuollossa että erikoissairaanhoidossa 22,5 prosentilla. Korotukset ovat merkittäviä ja tältä osin esitys on vahvassa ristiriidassa hallitusohjelman

kanssa, jonka mukaan asiakasmaksuja korotetaan maltillisesti. Esitys ei mielestämme toteuta hallitusohjelman kirjausta ja tulisi siten ottaa uudelleen valmisteluun.

Asiakasmaksuja korotettiin vuonna 2018 ja seuraukset ovat olleet erityisesti pienituloisille merkittäviä. Terveydenhuollon asiakkaista pienituloisimmat eivät pysty maksamaan asiakasmaksuja, maksut menevät perintään ja pahimmillaan seurauksena on ulosottokierre ja asiakkaan luottotietojen menetys. Tilanteessa, jossa iso määrä pienituloisia on jo tällä hetkellä asiakasmaksujen vuoksi ulosoton kohteena, tuntuu kohtuuttomalta entisestään vaikeuttaa pienituloisten ihmisten tilannetta ja kasvattaa terveyseroja korottamalla asiakasmaksuja. Terveydenhuollon asiakasmaksujen korotusten vaikutukset kohdistuvat erityisesti paljon palveluja käyttäviin (mm. vammaisiin ja pitkäaikaissairaisiin) ihmisiin, joista moni kärsii toimeentulon haasteista.

Asiakasmaksujen kohtuullistaminen sekä maksukatot terveyspalveluissa, lääkkeissä ja matkakustannuksissa eivät riittävällä tavalla suojaa pienituloisia ihmisiä suurelta maksurasitukselta. Perustelumuiotiossa tuodaan esille se, että maksukatto ei täysin suojaisi asiakasta maksukorotuksilta, vaan maksut kasvaisivat arviolta myös 74 prosentilla maksukaton ylittäneistä. Tämä johtuu siitä, että valtaosalla maksukaton ylittäneistä on lyhytaikaisia laitoshoidonjaksoja, joista peritään ylläpitomaksu maksukaton täyttymisen jälkeen. Ylläpitomaksu maksukaton täyttymisen jälkeen tuo lisähaasteita erityisesti niille henkilöillä, joilla on useita eri sairauksia, joiden hoitoon liittyen kertyy kustannuksia. Näkemyksemme mukaan nykyiset kolme maksukattoa (julkiset terveydenhuollon palvelut, lääkkeet sekä matkat) on kokonaissummaltaan jo nyt kohtuuttoman suuri (1600 euroa), varsinkin paljon palveluita ja lääkkeitä käyttävien näkökulmasta. Nykyisten maksukattojen yhdistämistä olisi hyvä harkita ja maksukaton taso tulisi sitoa esimerkiksi takuueläkkeen tasoon. Olisi hyvä myös tarkastella maksukattojen kertymisen tarkastelujaksoa. Tällä hetkellä syksyllä vakavasti sairastuva joutuu kerryttämään maksukatot kahdesti lyhyen ajan sisällä, kun kertymä on kalenterivuosi.

Lainsäädäntö mahdollistaa jo nyt asiakasmaksujen alentamisen tai perimättä jättämisen, mikäli niiden maksaminen johtaa kohtuuttomaan tilanteeseen pienituloisen ihmisen. Maksun muuttaminen vaatii asiakkaalta hakemuksen ja prosessi on monesti asiakkaalle tuntematon ja vaikea. Prosessi on kohtuuton monelle vammaiselle ja pitkäaikaissairaalle henkilölle ja maksunalennus jää usein hakematta. Vammaisfoorumi katsoo, että asiakasmaksujen perimättä jättämiseen tulisi muodostaa automaattinen järjestelmä ja yhtenäiset käytännöt eri hyvinvointialueille. Tällä hetkellä käytännöt ovat vaihtelevia ja asiakkaiden alueellinen tasa-arvo ei toteudu.

Pahimmillaan toimeentulon haasteet johtavat terveydenhuollon palveluiden käyttämättä jättämiseen ja ainakin hoitoon hakeutumisen viivästymiseen. Hoidon oikea-aikaisuudella ja hoitosuosituksen mukaisella seurannalla on merkittävä rooli monen pitkäaikaissairaana ja vammaisen voinnin kannalta. Ehdotetut korotukset uhkaavat syrjäyttää pienituloiset tarpeellisen hoidon ja seurannan ulkopuolelle. Moni heistä saattaa jättää tärkeät seurantakäynnit väliin tai jättää vammoihin liittyvät liitännäissairaudet tai muut terveyshuolet hoitamatta kokonaan.

Vammaisfoorumi pitää erittäin valitettavana sitä, että vammaisvaikutusten sekä perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia ei ole tehty, vaikka esityksellä on huomattavia vaikutuksia vammaisten henkilöiden toimeentuloon ja terveyteen. Arvioinnit tulee tehdä monipuolisesti ennen esityksen valmistelun jatkamista. Merkittävää on myös yhteisvaikutusten huomioiminen. Kuluneen vuoden aikana on tehty useita sosiaaliturvan ja sosiaali- ja terveyspalveluiden heikennyksiä, jotka kohdistuvat pienituloisimpiin ihmisiin. Suunnitteilla on myös lisäleikkauksia ja mm. lääkekorvausten alentaminen, jotka kohdistuvat samoihin ihmisiin. Vammaisista ihmisistä huomattava osa on pienituloisia ja heidän toimeentuloonsa kohdistuu nyt useita merkittäviä haasteita. Taloudellinen kuormitus yhdistettynä palveluiden heikentymiseen vaarantavat vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta ja osallistumista. Perustelumuiotissa viitataan myöhemmin tehtävään yhteisvaikutusten arviointiin. Vammaisfoorumi katsoo, että tämä ei ole riittävää, eikä lainsäädäntöä tule valmistella ilman että kokonaisvaikutusten arviointi on tehty. Monilla nyt tehdyillä ja suunnitelluilla heikennyksillä on merkittäviä vaikutuksia vammaisten ja heidän perheidensä elämään ja osa näistä vaikutuksista on pitkävaikutteisia.

Vammaisfoorumi pitää kohtuuttomana säästöjen kohdentamista kaikista haavoittuvammassa asemassa oleviin ihmisiin ja erityisesti heidän mahdollisuuksiinsa pitää huolta terveydestään. Katsomme, että säästöjä tulisi etsiä muualta. Näin suuret korotukset välttämättömien palveluiden maksuihin yhdessä muiden toimeentulon haasteiden kanssa muodostuvat pahimmillaan esteeksi palvelujen saamiselle pienituloisimpien ja eniten palveluja tarvitsevien ihmisten kohdalla. Tämä kasvattaa väestön hyvinvointi- ja terveyseroja entisestään ja vaarantaa haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten hyvinvoinnin.

Vammaisfoorumi ry

Veera Florica Rajala

puheenjohtaja

Anni Kyröläinen

pääsihteeri

p. 045 217 4936

anni.kyrolainen@vammaisfoorumi.fi

Lausuntonne todistuksista ja lausunnoista perittävistä asiakasmaksuista.

Huom! tämä kysymys on osoitettu ensisijaisesti hyvinvointialueille. Todistuksista ja lausunnoista perittävien asiakasmaksujen jatkovalmistelua varten hyvinvointialueita pyydetään tuottamaan valmistelun tueksi tietoa hyvinvointialueen antamien todistusten ja lausuntojen määrästä sekä niistä saatavista asiakasmaksutuloista. Samalla mahdollisuuksien mukaan pyydämme tietoa alla olevasti eriteltyinä:

- Lääkäriinlausunnot ajokorttia varten
- Lääkäriinlausunnot aselupaa varten
- Muut säädöspohjaiset lausunnot ja todistukset (jos tieto jo koottuna)
- Muut (ei-säädöspohjaiset) todistukset (jos tieto jo koottuna).

Lisäksi hyvinvointialueita pyydetään arvioimaan todistuksista ja lausunnoista perittävän asiakasmaksun nykyisen enimmäismäärän suhdetta todistusten/lausuntojen tuottamisen kustannuksiin (maksujen kustannusvastaavuus).

Tietoa tarvitaan, jotta todistuksista ja lausunnoista perittävän maksun enimmäismäärään valmisteltavan korotuksen vaikutukset hyvinvointialueen rahoitukseen voidaan arvioida hyvinvointialueiden rahoituksen turvaavalla tavalla.

-

Ignatius Katri
Vammaisfoorumi ry